

Code of Criminal Procedure Video 01 D part6

Marathi

क्रिमिनल प्रक्रिया संहिते चा प्राथमिक तर्तुदिचे सविस्तर स्पष्टिकरण प्रत्यहराष्ट्र नागरी न्यायधीश कनिष्ठस्तर आनी प्रथम श्रेणी न्यायदंड अधिकारी पूर्वप्रिक्षे साथी। क्रिमिनल प्रक्रिया संहिता 1973 गुन्यांच्या चौक्षी, कपास आनी खटल्यां साथी प्रक्रियात्मक नियम निश्चित करते। गुन्यायाल्यांचे अधिकारक्षेत्र कलम 177-199 आनी खटल्यांची सुर्वात कलम 199-199 हे न्यायिक सेवा परिक्षे साथी महत्वाचे विशय आहेत। एक गुन्यायाल्यांचे चौक्षी आनी खटल्यांवरील अधिकारक्षेत्र कलम 177-199 अग अधिकारक्षेत्राचे सामान्य नियम कलम 177-178 कलम 177 सामान्यत अह खटला चालवनेचे ठिकान गुन्याची चौक्षी आनी खटला त्या न्यायाल्याच चालवना जाईल, जा न्यायाल्याचा स्थानिक अधिकारक्षेत्राच गुन्ह घडला आहे। उदाहरण, जर मुम्बईत गुन्ह जाला असेल, तर त्याची सुनावनी मुम्बईचा न्यायाल्याथ होई। उदाहरण, जर दिली हुन ओन्लाइन फसवनुक, साइबर क्राइम केली गेली आनी त्याचा परिणाम पुन्याच जाला, तर दिली आनी पुने दोनी ठीकानी खटला चालू शक्ते। बी विशिष्ट प्रकरणांतिल न्यायालीन अधिकार, कलम 189 ते 181 आईशी। कलम 189 अनेक ठीकानी गुन्ह घडलियाज। जर गुन्ह एका ठीकानी जाला आनी त्याचे परिणाम दूस्या ठीकानी उम्टले, तर खटला दोनी ठीकानी चालवता येतो। उदाहरण जर मुम्बैत एका व्यक्ती चे अफरण किडनापिंग जाले आनी ती व्यक्ती नाशिक मधे सापडली, तर दोनी ठीकानी खटला चालू शक्ते। कलम 189 सरकारी कर्मचायां वरील खटले। सरकारी कर्मचारी तेंचा सेवेत अस्ताना गुन्ह करत अस्तील, तर गुन्ह घडलेले ठीकानी खटला चालू शक्ते। ते जा ठीकानी कारियरत होते, त्या ठीकानी खटला चालू शक्ते। कलम 181 संपत्तीशी संबंधित गुन्हे आनी व्यक्तिक गुन्हे। संपत्तीशी संबंधित गुन्हे। छोरी, ठेफ्ट, जब्री छोरी, रॉबरी, फस्वनूक, एक्स्टोर्शन, मालमत्ता अपहार, क्रिमिनल मिसप्रोप्रियेशन, जा ठीकानी गुन्हा जाला त्या न्यायाल्यात खटला चालावला जातो। व्यक्तिक गुन्हे। अपहरण, किद्रात पिंग, आणी तस्करी, अब्दुखन, जा ठीकानी पीडित व्यक्तिला धरून ठेवले गेले, तिथे खटला चालावला जाव शक्ते। सीट विशेष परिस्थितीतिल न्यायालील अधिकार, कलम 182-184. कलम 182, फसवनोक, आर्थिक गुन्हे आणी बद्रामी संबंधी खटले. फसवनोक, चितिग, जा ठीकानी फसवनोकीचे कृत्य जाले किम्मा जिथे पीडित व्यक्तिला नुकसान जाले, त्या ठीकानी खटला चालू शक्ते। उदाहर, मुम्बईतिल एकादी व्यक्ती बेंगवरूमदून उन्लाइन फसवनोकी खली पढली, तर दोनी ठी कानी चालवता येतो, जिथे वाहन ठामले असेल। कलम-184, भारता बाहर भारतिय नागरिकानी केलेले गुन्हे। जर भारतिय नागरिकाने परदेशाद गुन्हा केला असेल, तर तो भारतिय न्यायाल्याच चालवला जाऊशकतो, परन्तु केंद्र सरकारची मंजूरी थी, खटल्यांचे हस्तांतरण, कलम-185-191.

कलम-185, राज्य सरकारचा खटल्याच ठीकानी हस्तक्षेप करनेचा अधिकार. राज्य सरकार काही विशिष्ट गुन्हांचे खटले थराविक न्यायाल्याच चालवनेचे निर्देश देव शक्ते. कलम-186, उच्च न्यायालय चा न्यायालिन अधिकार अवरील बाद मिटवनेचा अधिकार.

जर दो न्यायाले एका खटल्यावर दावा करत अस्तील, तर सम्बंधित उच्च न्यायालय हाँ बाद सोडवते. कलम-187, न्यायदंड अधिकायाचा प्रकरण पुरे पाठ जर भारतीय नागरिकाने परदेशाद गुणा केला असेल, तर त्याचा खटला भारता चालवने साथी केंद्र सरकारची परवांधी आवश्यक आहे. कलम-191, उच्च न्यायाल्यां मधिल खटले हस्तांत्रित करनेचा सर्वोच्च न्यायाल्याचा अधिकार.

जर गुन्हा अनेक राज्ञान ना प्रभावित करत असेल, तर सर्वोच्च न्यायालय उच्च न्यायाल्यां दर्मियां खटला हस्तांत्रित करूशकते. तुम्हाला यावर अधिक माहिती हवी असलियास, मी सराव प्रश्न, महत्वाचे केस कायदे किम्वा फ्लोचार्ग तयार करूशकतो.

सारांश (Summary)

क्रिमिनल प्रक्रिया संहिता (CrPC) आणि न्यायालयीन अधिकारक्षेत्र

भारतीय क्रिमिनल प्रक्रिया संहिता (CrPC) 1973 अंतर्गत गुन्हांची चौकशी, तपास आणि खटल्यांसाठी प्रक्रियात्मक नियम निश्चित करण्यात आले आहेत. न्यायालयांचे अधिकारक्षेत्र (Jurisdiction) कलम 177-199 मध्ये स्पष्ट केले आहे.

1. गुन्हेगारी न्यायालयांचे अधिकारक्षेत्र (Section 177-199)

- कलम 177:
 - सामान्यतः गुन्हा जिथे घडतो, तिथेच खटला चालवला जातो.
 - उदाहरण: जर मुंबईत गुन्हा घडला असेल, तर खटला मुंबई न्यायालयात चालवला जाईल.
- कलम 178:
 - जर गुन्हाचे ठिकाण निश्चित नसेल, तर खटला जिथे पुरावे मिळतात किंवा परिणाम दिसतात तिथे चालवला जाऊ शकतो.
 - उदाहरण: दिल्लीमध्ये सायबर फसवणूक झाली आणि त्याचा परिणाम पुण्यात झाला, तर दिल्ली आणि पुणे दोन्ही ठिकाणी खटला चालू शकतो.
- कलम 179-181:
 - जर गुन्हा एका ठिकाणी झाला आणि त्याचे परिणाम दुसऱ्या ठिकाणी दिसले, तर दोन्ही ठिकाणी खटला चालू शकतो.
 - उदाहरण: जर मुंबईत अपहरण झाले आणि व्यक्ती नाशिकमध्ये सापडली, तर खटला मुंबई आणि नाशिक दोन्ही ठिकाणी चालवला जाऊ शकतो.

2. सरकारी कर्मचारी आणि संपत्तीशी संबंधित गुन्हे (Section 181)

- सरकारी कर्मचारी जर सेवेत असताना गुन्हा करत असेल, तर खटला:
 - जिथे गुन्हा घडला त्या ठिकाणी
 - जिथे तो अधिकारी कार्यरत होता त्या ठिकाणी
- संपत्तीशी संबंधित गुन्हे (Theft, Fraud, Robbery, Extortion, Property Misuse) जिथे घडले त्या ठिकाणी खटला चालतो.
- वैयक्तिक गुन्हे (Kidnapping, Human Trafficking, Assault) जिथे पीडित व्यक्तीला डांबून ठेवले गेले तिथे खटला चालू शकतो.

3. विशेष परिस्थितीतील न्यायालयीन अधिकारक्षेत्र (Section 182-184)

- कलम 182: आर्थिक फसवणूक आणि बदनामीच्या खटल्यांसाठी, खटला जिथे फसवणूक झाली किंवा पीडित व्यक्तीला नुकसान झाले तिथे चालू शकतो.
- कलम 183: जर गुन्हा प्रवासादरम्यान (Train, Flight, Ship) घडला असेल, तर गुन्हाचे परिणाम जिथे दिसतात तिथे खटला चालवता येतो.
- कलम 184: भारतीय नागरिकाने परदेशात गुन्हा केला, तर भारतात त्याच्यावर खटला चालवता येईल, पण केंद्र सरकारची मंजूरी आवश्यक असेल.

4. न्यायालयीन खटल्यांचे हस्तांतरण (Section 185-191)

- कलम 185: राज्य सरकार काही विशिष्ट गुन्हांचे खटले ठराविक न्यायालयात चालवण्याचे निर्देश देऊ शकते.
- कलम 186: जर दोन न्यायालये एका खटल्यावर दावा करत असतील, तर संबंधित उच्च न्यायालय हा वाद सोडवते.
- कलम 191: जर गुन्हा अनेक राज्यांना प्रभावित करत असेल, तर सर्वोच्च न्यायालय उच्च न्यायालयांमधील खटला हस्तांतरित करू शकते.

प्रश्नमंजूषा (Quiz)

1. कलम 177 नुसार, खटला कोणत्या ठिकाणी चालवला जातो?

- ☒ जिथे गुन्हा घडला त्या ठिकाणी
- ☐ जिथे आरोपी राहतो त्या ठिकाणी
- ☐ सर्वोच्च न्यायालयात
- ☐ जिथे पीडित राहत होता त्या ठिकाणी

2. जर गुन्हा एका ठिकाणी झाला आणि त्याचे परिणाम दुसऱ्या ठिकाणी उमटले, तर खटला कोठे चालवता येईल?

- ☒ दोन्ही ठिकाणी खटला चालवता येईल
- ☐ फक्त जिथे गुन्हा घडला तिथे
- ☐ फक्त जिथे आरोपी सापडला तिथे
- ☐ केवळ केंद्र सरकारच्या निर्देशानुसार

3. भारतीय नागरिकाने परदेशात गुन्हा केला, तर त्याच्यावर भारतात खटला चालवण्यासाठी कोणाची मंजूरी आवश्यक आहे?

- ☒ केंद्र सरकार
- ☐ सर्वोच्च न्यायालय
- ☐ आरोपीचा वकील
- ☐ संबंधित राज्य सरकार

4. जर ट्रेन प्रवासादरम्यान गुन्हा घडला, तर खटला कोठे चालू शकतो?

- ☒ जिथे वाहन थांबले असेल त्या ठिकाणी
- ☐ फक्त ट्रेनच्या शेवटच्या स्थानकावर
- ☐ फक्त त्या राज्याच्या उच्च न्यायालयात
- ☐ फक्त दिल्ली न्यायालयात